

**Activiteitenverslag van de Stichting
Buitenplaats Berbice
over het jaar 2023**

Inleiding

De Stichting tot Behoud van Cultuurhistorische Buitenplaatsen is eigenaar van de buitenplaats Berbice, Leidseweg 221 te Voorschoten. Mejuffrouw Ruut Begeer, de erfplantster van de buitenplaats, is nu 15 jaar geleden overleden. Sinds die tijd is er op de buitenplaats veel gerestaureerd, bijgebouwd, hersteld en toch ook weer hetzelfde gebeven. Ze zou 'haar' buitenplaats zeker herkennen, maar toch ook verwonderd zijn over alles wat er sedertdien is gebeurd. In dit activiteitenverslag over 2023 leest u hier meer over.

Op 1 juni 2024 is de naam van de stichting veranderd in 'stichting Buitenplaats Berbice', gevestigd te Voorschoten. Nu het activiteitenverslag na 1 juni 2024 is afgerond, is de titel van dit verslag: 'Activiteitenverslag van de stichting Buitenplaats Berbice' gaan heten.

In augustus 2023 werden we geconfronteerd met het totaal onverwachte overlijden van een van onze trouwe vrijwilligers: Jacques de Kleine. Jacques overleed aan een hersenbloeding. Jacques was gedurende meer dan 10 jaar vrijwilliger en was actief in diverse van onze teams en werd door zijn collega-vrijwilligers zeer gewaardeerd. Met zijn heengaan missen wij een van de steunpilaren in ons vrijwilligersbestand.

Onderstaand het verslag van de activiteiten in 2023.

De tuilmuren

De buitenplaats Berbice heeft veel tuilmuren. Twee belangrijke tuilmuren staan aan de noordoostelijke en zuidwestelijke zijde van het rosarium. Al jaren werd nagedacht over herstel van de tuilmuren en met name van de noordoostelijke tuinmuur, omdat die door de er langs staande bomenrij was ondermijnd en een ander deel van die tuinmuur in een storm was omgewaaid. Door gestegen bouwkosten was het geormerkte budget voor de restauratie van beide tuilmuren bij lange na niet meer toereikend. In 2022 hebben we dan ook moeten besluiten om prioriteit te geven aan de restauratie van de noordoostelijke tuinmuur en de restauratie van de zuidwestelijke tuinmuur voorlopig uit te stellen. In het laatste kwartaal van 2022 is de restauratie aangevangen en al snel bleek dat we niet anders konden dan een geheel nieuw fundament aanbrengen, omdat de inmiddels gekapte bomen het oude fundament (op staal gebouwd) volledig hadden verwoest. Eind 2022 lag het nieuwe fundament er. Begin 2023 ontvingen we een offerte van aannemer Jurriëns voor het metselwerk van de muur. De muur zou met oude IJsselstenen worden opgemetseld, waarvoor zo veel mogelijk stenen uit de oude muur moesten worden schoon gebikt. In de eerste weken van 2023 is een ploeg van restauratie metselbedrijf van Milt aan de slag gegaan om stenen uit de oude muur schoon te bikken. Zij zijn erin geslaagd om bijna 15.000 stenen weer geschikt te krijgen voor het herstel van de muur. De ontbrekende stenen hebben we aangeschaft via van Dillen een bedrijf voor oude bouwmaterialen uit Bolsward.

Het opmetselen van de muur bleek ook voor een in restauratie gespecialiseerd bedrijf als van Milt toch een uitdagende klus te zijn omdat de hoogte van de muur en het aantal lagen op historische gronden vastlag en dus de dikte van de voeg een resultante was. Omdat het handgevormde stenen zijn en de dikte van de steen licht kan variëren, moest de voegdikte op grens van een aanvaardbare voeg worden gehouden. Dat heeft de metselaars best wel wat hoofdbrekens gekost, maar het is gelukt. Begin juli was het metselwerk van de tuinmuur gereed en moesten alleen nog de aangelegen dwarsmuur en de eindsteunbeer gerestaureerd worden. Dat is kort na de zomer gereed gekomen en begin van het najaar kon de muur worden

opgeleverd. Het was toen te laat om het terrein voor en achter de muur in te zaaien dus dat karwei heeft in het voorjaar van 2024 plaats gevonden. Op diverse kritieke momenten in het proces heeft overleg met de gemeentelijke monumentenambtenaar plaatsgevonden.

Voor de zuidwestelijke tuinmuur hebben we -zoals bovenstaand is aangegeven- moeten besluiten om over te gaan tot conserverende maatregelen. Daartoe behoort allereerst dat de binnen een meter van de muur staande bomen moeten worden gekapt. Daarvoor is in 2023 een kapvergunning bij de gemeente aangevraagd en inmiddels (medio januari) verkregen. In 2024 zullen we de bomen kappen en de conserverende maatregelen realiseren.

Overige activiteiten

Aan de parkzijde is de gevel van de uitbouw van het hoofdhuis voor een deel bekleed met hardsteen. Dit hardsteen evenals het hardstenen bordes hebben in de loop der tijd schade opgelopen. Met het boren van de tunnel voor de Rijnlandroute is dat verergerd. In 2022 is de firma van Rouwendaal, expert in het restaureren van hardsteen, begonnen met het herstel van die schade. In het voorjaar van 2023 is het herstel afgerond.

In 2023 hebben we weer veel bezoekers mogen ontvangen.

We hebben twee vaste open dagen in het jaar: de Dag van het Kasteel en Open Monumenten Dag. Op die dagen hebben we respectievelijk ruim 700 en 400 bezoekers ontvangen.

Door het jaar heen zijn er diverse rondleidingen gegeven o.a. aan het NIVON en de Wassenaarse tuinclub. Ook geven we enkele keren per jaar een rondleiding in het huis aan kleinere gezelschappen. Dit jaar is het Vrouwennetwerk Voorschoten met 32 personen in het huis en het park rondgeleid.

In het jaarverslag over 2022 konden wij reeds melden dat er een speciale donateur is opgestaan, die bereid is over een vast aantal jaren een flinke donatie aan de buitenplaats te doen, speciaal bestemd voor het herstel van het interieur op de begane grond. In het verslagjaar hebben we het overleg opgestart met gespecialiseerde firma's in de interieurrestauratie. Het restauratieschilderbedrijf van Hoogstraten heeft in 2023 reeds de hal, ontvangstruimte en het trappenhuis 'ontstorend' hersteld. Met de firma Oostendorp zijn wij in overleg over het herstel van de wandbekleding, het behang en de vloerbedekking in de diverse kamers op de begane grond. In het jaar 2024 zal dat herstel vermoedelijk plaatsvinden. Al met al hebben we het over een projectomvang van rond de € 150.000, waaraan naast de speciale donateur ook de stichting zelf en de Vrienden van Berbice een bijdrage leveren.

De vrijwilligers

Voor een buitenplaats als Berbice draait alles op basis van de inzet van vrijwilligers: zij zijn ons menselijk kapitaal. Berbice wordt draaiende gehouden met een team van ca. 50 vrijwilligers, die allemaal worden uitgenodigd voor de maandelijkse tuinzaterdag. Dan zijn we meestal met meer dan 30 personen een hele dag aan het werk in het park. Daarnaast zijn uit deze 50 vrijwilligers diverse gespecialiseerde teams ontstaan, die op hun terrein wekelijks of in een andere frequentie bijeenkomen. In de onderstaande beschrijving van de diverse deelterreinen wordt een en ander verduidelijkt.

Om de vrijwilligers te bedanken organiseren we jaarlijks een feestelijk bijeenkomst voor alle vrijwilligers en hun partners, het zogenoemde Klokkenfeest. In het jaar 2023 kon het Klokkenfeest op 17 december worden gevierd. Alle deelnemers hebben weer met volle teugen van het feest genoten.

Hoewel er ook dit jaar enige vrijwilligers afscheid hebben genomen, is de aanwas met nieuwe vrijwilligers zodanig dat het totale bestand min of meer gelijk blijft; toch kunnen we ook door de groei van de werkzaamheden zeker nog meer vrijwilligers in onze gelederen opnemen.

Het Klusteam

Het Klusteam is dit jaar met twee man uitgebreid en telt nu zeven deelnemers.

Het lantaarnpaalproject dat vorig jaar in gang was gezet, is afgerond. De lantaarnpalen werken naar behoren en zijn nu keurig afgelakt. Een flinke klus was het schilderen van het plafond van de oranjerie. Na de restauratie van de oranjerie door de firma Burgy BV., waarbij vrijwel alle balkkoppen zijn vernieuwd, was het plafond behoorlijk gehavend uit de strijd gekomen. Na uitgebreid onderzoek en documentatie van het oude plafond is het plafond weer in de oude kleur lijnolieverf gezet.

De aannemer was bij het storten van het nieuwe fundament van de gerestaureerde tuinmuur nogal royaal met cement omgegaan. Het klusteam heeft het overtollig cement verwijderd.

Als voorbereiding op het waterdicht maken (door de firma Van Lierop zie elders) van de 'jongste' (uit 1785!) van de twee kelders, is deze kelder leeggeruimd en schoongemaakt. Alle kelderramen zijn verwijderd, hersteld, geverfd en weer teruggeplaatst.

Voor het moestuinteam zijn er voor 5 bedden kantplanken gemaakt en geplaatst en verder nog 3 kompostbakken in elkaar gezet. Voor de tuinen tussen de oranjerie en het schuithuis zijn 9 spalierhekken voor het leifruit gemaakt en inmiddels 7 opgehangen.

Berbice heeft vier ijzeren tuinstoelen geschonken gekregen, die een normaal mens aan de stoeprand zou hebben gezet. Omdat ze goed passen bij ons bestaande ijzeren tuinmeubilair heeft het klusteam ze weer toonbaar gemaakt. Helaas kan er geen garantie op dit werk worden gegeven!

De zes niet geschilderde Accoya houten kuipen, die we al hadden, zijn na rijp beraad in de klassieke "gele" kleur van Berbice geschilderd. De banden zijn zwart. Een precisie werkje.

Kleinere maar niet onbelangrijkere klussen van het afgelopen jaar betreffen het vervangen van de keukenkraan in het schuithuis, het plaatsen van een bord met plattegrond in het park. In het hoofdhuis is een valpijp-sok van een WC vervangen, de dubbele haldeur heeft een nieuwe voetvergrendeling gekregen en er zijn extra legplanken in diverse kasten aangebracht. Ook heeft het donkere halletje van het trappenhuis verlichting gekregen. Er is daar, na het aanbrengen van een lichtpunt, een fraaie kroonluchter, uit de eigen voorraad van Berbice, opgehangen.

De vier oude sloten van de "Van Kempen en zonen" kluis zijn gedemonteerd en aangeboden aan een van de laatste antieke sloten restaurateurs/reparateurs van Nederland. Hoofd probleem is dat we voor geen enkel slot de sleutels hebben weten terug te vinden. Inmiddels zijn drie sloten, waaronder het zeer bijzondere hoofdslot, gerepareerd en van sleutels voorzien. Het vierde sterk mishandelde slot moet nog onderhanden worden genomen. Voor de mensen die mogelijk nu erg enthousiast worden; de kluis is leeg!

Het Hoofdhuis

Net als vorige jaren is het huisteam weer met plezier aan het werk gegaan. Blij met de nieuwe goodhousekeepers die het team kwamen versterken.

Om het team weer “up to date” te hebben is er een hulpvraag naar het Erfgoedhuis Zuid-Holland gegaan met als resultaat een tweedaagse cursus, gegeven door twee heren die verbonden zijn aan het Collectie Centrum Nederland. Er was genoeg plek om ook onze collega-housekeepers van Duivenvoorde uit te nodigen.

Als afsluiting hebben we het CC-NL mogen bezoeken om te kunnen zien hoe de collecties van Paleis het Loo, het Nederlands Openlucht museum en het Rijksmuseum worden beheerd.

Kers op de taart was het zien van de gelobde vaas van Carel Begeer die vroeger in de keuken van Berbice heeft gestaan. De vaas was toe aan een poetsbeurt maar we mochten hem helaas niet meenemen.

Na de restauratie van het trappenhuis kon de trap een grondige schoonmaakbeurt gebruiken voordat de zo gewenste nieuwe traploper gelegd kon worden. De Roode Loper heeft nog de vaardigheid om een looper handmatig te naaien en het resultaat is dan ook fantastisch.

Ook dit jaar heeft het huisteam in December het huis weer in kerstsfeer omgetoverd voor het klokkenfeest.

Het park

Begin van het jaar zijn maar liefst 45 bomen geplant, waarvan een 30-tal zomereiken. Hiermee begint het bomenbestand van Berbice in de buurt te komen van het streefbeeld. Het tevoren gaten graven is door vrijwilligers gedaan en het water geven van de jonge aanplant in het droge voorjaar en een net zo droge zomer was een steeds terugkerende klus. Voor het watergeven is het leidingnet onder de paden uitgebreid.

Helaas heeft de zware zomer-storm die over Nederland raasde ook op Berbice schade aangericht: één van de grootste beuken dicht bij de brug werd ontworteld. Het was bekend dat de boom slecht was, maar nadere inspectie van de wortels toonde dat het een klein wonder was dat de boom zolang is blijven staan. De gigantische kroon veroorzaakte bij het neervallen dat een flink deel van het rododendronbos verloren ging. Er was wel weer voor maanden hout om te zagen en te kloven.

In november hebben we eikenhout aan deze houtmix toegevoegd omdat een zeer slechte eik langs de zichtas preventief geruimd moest worden. Wat nog resteerde aan wortels prijkt nu ondersteboven als ornament langs het wandelpad. In november bezweken ook enkele treurwilgen langs de Nicolaessloot achter de Oranjerie. Gelukkig viel er net niets op het fietspad.

Al met al voldoende reden om weer een lijst van bomen te maken om begin 2024 te bestellen.

Het rosarium

De eind 2022 in drie bedden geplante nieuwe rozen (Morning Sun en Lions) deden het erg goed met een langdurige en uitbundige bloei. De oudere rozen hadden helaas veel last van bladziekten, die ondanks overleg met de rozenkweker moeilijk te bestrijden waren. In het algemeen was het een droog jaar zodat vaak extra water gegeven moest worden. De Rozentea eind juni was weer een succes met zonnig weer en heerlijke taarten waar een groot publiek van kon genieten.

Het Leifruit.

Het jaar begon met het vervangen van de bamboestokken waarlangs de kruisbessen aan de achterzijde van de retranchementmuur zijn bevestigd. Het zijn fruitstruiken die er de afgelopen jaren steeds een beetje bij in schieten. Ze krijgen nog steeds te weinig aandacht en verzorging, staan een beetje achteraf en ook letterlijk in de schaduw van de hoofdcollectie. Nadat de spalieren aan de retranchementmuur waren opgehangen moesten de stokken waarlangs de bomen waren geleid nog worden verwijderd. Eindelijk werden de bomen vastgebonden zoals de bedoeling is. Het rommelige van de stokken is daarmee verleden tijd. Althans, bij deze muur. De leifruitgroep is 4x langs geweest om te helpen met snoeien. Nadat in oktober de herstelde muur was opgeleverd is in overleg gekeken hoe om te gaan met de spalieren, waaraan de bomen worden vastgebonden. Op basis van de oude muurankers en hun plek in de oorspronkelijke muur zijn er kopieën bijbesteld en is het plan voor de spalieren uitgewerkt. Laat in het najaar zijn een aantal leifruitbomen uit het opkweekvak geselecteerd die mogelijk een plaats kunnen krijgen bij de herstelde muur. Ze zijn daarvoor in speciale sleuvenpotten geplaatst waardoor ze eind 2024 gemakkelijker kunnen worden geplant. Vlak voor de Kerst zijn nog wat jonge appel- en perenboompjes opgehaald bij een kwekerij onder Groningen. Die moeten nog worden opgekweekt tot Naantjes (kleine boompjes voor in het moestuinpad) en als leifruit voor bij de muur. Het gaat dan alleen maar over oude soorten waarvan enkelen al door Pieter de la Court van der Voort werden genoemd. Eind 2023 is leifruit snoeimeester Jan Freriks overleden. De lijst van buitenplaatsen en landgoederen waar hij heeft geholpen met de opbouw van leifruit is lang. Op 2 juli 2013 was hij op Berbice om te adviseren hoe het leifruit kon worden opgebouwd en heeft hij grondonderzoek gedaan. Het is nu aan het Gilde van Tuinbazen om te zorgen dat de leifruitcultuur behouden blijft.

De moestuin

Pieter de la Court van der Voort heeft in het boek 'Byzondere aenmerkingen over het aenleggen van prachtige en gemeene landhuizen, luthoven, plantagien en aenklevende cieraeden' een precieze beschrijving gegeven van de moestuin op de buitenplaats. Het uiteindelijke doel is om het beeld in het boek en de moestuin zo dicht mogelijk bij elkaar te brengen. Nu zijn al zichtbaar: de brede zandpaden met rijen kleine fruitboompjes en de keuze voor steeds meer gewassen uit het boek van Pieter de la Court, zoals artisjok, asperge, kardoer en wortelpeterselie. Dit jaar hebben we voor het eerst zuring en suikerwortel geteeld. Minder zichtbaar, maar even historisch is het tuinieren op biologische wijze zonder pesticiden en kunstmest. Dat betekende wel dat de kolen niet alleen door ons, maar ook door de rupsen van het koolwitje en de larven van de koolvlieg werden opgesmikkeld. Volgend jaar gaan we de gewassen daarom toch deels bedekken met anti-insectennetten. Tijdens open dagen halen we de netten weg zodat het publiek een goed beeld krijgt van een echte historische moestuin.

Het beeld is belangrijker dan de productie. De oogst werd voornamelijk verdeeld onder de vrijwilligers die op de buitenplaats aan het werk zijn. Een paar maal werd er groente gebracht naar de voedsel bank in Voorschoten, die graag verse producten in hun pakket hebben. Een aantal groentebedden heeft dit jaar voor het eerst kantplanken gekregen. Daar zijn we erg blij mee. De bedden blijven nu zo op maat, terwijl voorheen de bedden de neiging hadden om gedurende het jaar steeds smaller te worden en de tussenpaden steeds breder... Dat is verleden tijd. Het schoffelen van de zandpaden gaat nu ook veel makkelijker. Er zitten geen praktische nadelen aan de kantplanken: de opstaande randen zitten het gebruik van

gereedschap bijvoorbeeld niet in de weg. Ook zijn we erg blij met de nieuwe compostbakken. Het composteren gaat nu een stuk gestroomlijnder en makkelijker. De bakken van gerecycled plastic passen echter niet in het beeld van de historische moestuin, dus deze worden aan het zicht onttrokken door het aanplanten van begroeiing en het plaatsen van takkenwallen. Tijdens een van de open dagen heeft de coördinator van de moestuin, Verena Demoed, een rondleiding gegeven door de moestuin, wat voor herhaling vatbaar is. Deelnemers aan de rondleiding waren enthousiast. Tijdens de Dag van het Kasteel werden nieuwe vrijwilligers geworven. De moestuinvrijwilligers zijn op excursie geweest naar het voedselbos in de Merenwijk in Leiden. We willen ook meer aandacht gaan besteden aan de opleiding van de vrijwilligers in de historische moestuin door middel van workshops in de winter als het werk in de tuin stil ligt.

De Vrienden van Berbice

In 2023 was er een gestage groei van het aantal donateurs. Er werden drie activiteiten georganiseerd voor een breed publiek: een avond begin februari over de recente geschiedenis van Berbice, een theatervoorstelling voor kleine kinderen in juni en een inmiddels vast jazzconcert in het begin van de maand juli, kort na de langste dag van het jaar. Tijdens de avond bij de kachel in februari werd Remko Posthuma geïnterviewd in het kader van Oral History over zijn ervaringen met de markante mejuffrouw Begeer. Dit naar aanleiding van het uitkomen van een verhalenreeks over Hollands Buiten, een verzameling van landgoederen en buitenplaatsen langs de Hollandse kustlijn. Berbice is daar onderdeel van en kreeg twee eigen verhalen. Er is een film gemaakt, waarin Remko Posthuma vertelt over de geschiedenis van Berbice en mejuffrouw Begeer. En Janneke Tanja heeft een historisch verhaal over Pieter de la Court van der Voort en de totstandkoming van de tuilmuren verteld. De kindervoorstelling door twee professionals in de Oranjerie trok maar een bescheiden groep kinderen met hun (groot-)ouders. Het swingende jazzconcert in de avondschemering achter het hoofdhuus had gelukkig goed weer en de organisatie liep op rolletjes. Een enthousiast publiek was het resultaat.

In december werden de Vrienden ontvangen in het huis voor een rondleiding door het huis en het winterse park.

Website

In 2023 is geconstateerd dat de inhoud en structuur van de website van de buitenplaats Berbice verouderd en aan vernieuwing toe zijn. In het vierde kwartaal van 2023 is de menustructuur van de website vereenvoudigd zodat informatie eenvoudiger te vinden is. De webpagina over de Stichting tot Behoud van Cultuurhistorische Buitenplaatsen is opnieuw geschreven en de webpagina met contactinformatie is voorzien van een verklaring over het plaatsen van cookies. Er is een webpagina toegevoegd over de historische moestuin en een webpagina met een historische tijdlijn van eigenaars van de buitenplaats Berbice. Tenslotte zijn er drie bestaande video's over Berbice op de website geplaatst: een interview uit 2023 met Remko Posthuma over Berbice uit de filmserie Verhalen van Hollands Buiten, een interview uit 2015 met Inge Janssen over de rozentuin, en een interview uit 2015 met Hennes Claassen over de fruitmuren.

Financiële gang van zaken

In 2023 steeg ons vermogen door de ontwikkelingen op de financiële markten aanzienlijk (ruim € 300.000). Reden voor het bestuur om het als 'eigen vermogen' benoemde deel van de passiva met € 150.000 te verhogen (van € 2,45 mln. naar € 2,60 mln.). Dit deel van het vermogen wil het bestuur ook op lange termijn onaangetast laten, mede omdat het via de opbrengsten uit vermogen een van de twee kurken is, waarop de stichting drijft. De ander kurk is de inkomsten uit verhuur. Die waren in 2023 stabiel. Daarnaast bestaan de inkomsten voor de lopende begroting uit een onderhoudssubsidie van de RCE, inkomsten uit activiteiten en verkoop van hakhout. Met al deze inkomsten tezamen is er in 2023 een beperkt verlies op de lopende begroting gerealiseerd, mede omdat er een flink aantal kleinere projecten in het hoofdhuis zijn gerealiseerd. De inkomsten en uitgaven voor de grote restauratieprojecten waren niet helemaal in evenwicht, maar in 2024 wordt dat weer gecompenseerd door nabetalings van daarvoor toegezegde subsidies.

Vooruitzichten voor de komende jaren

Zoals we in het vorige jaarverslag al schreven is het beleid van de stichting er ook in de komende jaren op gericht om de inkomsten en uitgaven op de lopende begroting in evenwicht te houden. Grote restauratieprojecten brengen we, voor zover niet gesubsidieerd, ten laste van de voorziening (voor restauratie). Voor de komende jaren staat de restauratie van de kamers op de begane grond op de agenda. We kunnen die restauratie, mede door een voor meerdere jaren vaste donateur, zelf uit deze voorziening bekostigen. De stichting is in staat om dit beleid de komende jaren voort te zetten. Daarmee is de financiële stabiliteit van de stichting op langere termijn zeker gesteld.

Slotpassage

Ook over het jaar 2023 kan de stichting terugzien op een voorspoedig jaar met als hoogtepunt het gereedkomen van de restauratie van de noordoostelijke tuinmuur. In 2024 zal de zuidwestelijke tuinmuur geconserveerd worden, zodat de restauratie van deze tuinmuur met een tiental jaar is vooruitgeschoven. De aandacht in de komende jaren is gericht op de restauratie van de kamers op de begane grond van het hoofdhuis.

De stichting kan alleen maar blijven bloeien dankzij de inzet van onze circa 50 vrijwilligers. Het bestuur spreekt dan ook zijn grote dank uit voor de inzet van alle vrijwilligers.